

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΜΙΚΗΣ ΑΡΣΗΣ ΤΩΝ ΕΚΚΡΕΜΟΤΗΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Π. Δημητρίου¹, Π. Ζωιόπουλος², Ι. Μπιζέλης³

Εισαγωγή

Όταν το Συμβούλιο των Υπουργών Γεωργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ψήφισε τον κανονισμό 2092/91 ήταν η πρώτη φορά σε διεθνές επίπεδο που καθορίστηκαν κανόνες παραγωγής για τη βιολογική γεωργία. Ο κανονισμός αυτός προστατεύει τους παραγωγούς από αθέμιτο ανταγωνισμό και τους καταναλωτές από παράνομες πρακτικές. Θέτει το νομικό πλαίσιο για την άσκηση της βιολογικής γεωργίας και ρυθμίζει τον τομέα παρέχοντας διατάξεις για την πρωτογενή παραγωγή και μεταποίηση βιολογικών προϊόντων φυτικής προέλευσης. Καθορίζει επίσης, υποχρεωτικό σύστημα ελέγχου για όλους τους εμπλεκόμενους επιχειρηματίες, προστατεύει τον όρο «βιολογικό», ξεκαθαρίζει το ζήτημα της εισαγωγής βιολογικών προϊόντων και της ισοδυναμίας των προτύπων, δημιουργεί προαιρετικό Κοινοτικό λογότυπο και τέλος, προβλέπει τη λειτουργία κανονιστικής επιτροπής η οποία επιμελείται την προσαρμογή των κανόνων.

Αναμφίβολα, η ψήφιση του κανονισμού 2092/91 αποτέλεσε τον καταλύτη για την επέκταση της βιολογικής γεωργίας παγκοσμίως, παρά το γεγονός ότι τρεις Κοινοτικές χώρες είχαν ήδη αναπτύξει εθνικές νομοθεσίες. Επηρέασε επίσης το περιεχόμενο των προδιαγραφών άλλων χωρών, καθώς η Ε.Ε. αποτελεί τον μεγαλύτερο εισαγωγέα βιολογικών προϊόντων και καμία χώρα δεν ήθελε να περιθωριοποιηθεί από την ευρωπαϊκή αγορά.

Ο κανονισμός 2092/91 προέβλεπε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα υπέβαλλε εντός του 2005 προτάσεις σχετικά με τους κανόνες και τα ειδικά μέτρα ελέγχου που διέπουν τη βιολογική παραγωγή ζώων. Όμως, η θεσμοθέτηση προδιαγραφών για τη βιολογική κτηνοτροφία ήταν πολύ δυσκολότερη απ' αυτές της βιολογικής φυτικής παραγωγής και απ' ότι αρχικά είχε θεωρηθεί. Τελικά, οκτώ χρόνια αργότερα, ψηφίστηκε ο κανονισμός 1804/99, που θέτει τις προδιαγραφές για τα βιολογικά προϊόντα ζωικής προέλευσης, υπό την πίεση των καταναλωτών για «καθαρά» κτηνοτροφικά προϊόντα και κάτω από το βάρος των διατροφικών σκανδάλων που συγκλόνισαν την Ευρώπη εκείνη την περίοδο. Ο κανονισμός αυτός ήταν το αποτέλεσμα ενός αριθμού συμβιβασμών των διαφορετικών απόψεων των κρατών – μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των ποικίλων συνθηκών παραγωγής που επικρατούν στο έδαφος της Κοινότητας, του διαφορετικού παρελθόντος διείσδυσης των πρακτικών της βιολογικής γεωργίας σε κάθε χώρα και βέβαια, των διαφορετικών προσδοκιών από την άσκησης της. Κάθε κοινοτικό νομοθέτημα γεωργικού ενδιαφέροντος έχει χαρακτήρα βιολογικό,

¹ Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Διεύθυνση Βιολογικής Γεωργίας

² Σχολή Διαχείρισης Φυσικών Πόρων και Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

³ Εργαστήριο Γενικής και Ειδικής Ζωοτεχνίας, Τμήμα Ζωικής Παραγωγής, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, jimpiz@aua.gr

τεχνικό, οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό και νομικό. Φαίνεται ότι για την επίτευξη της τελικής συμφωνίας, ήταν η τελευταία συνιστώσα αυτή που επικράτησε. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ορισμένες διατυπώσεις στον κανονισμό, οι οποίες επιδέχονται περισσότερες ερμηνείες και που μπορούν να οδηγήσουν σε ουσιαστικές, διαφορετικές πρακτικές.

Στον κανονισμό περιλαμβάνονται προδιαγραφές για τις συνθήκες σταβλισμού, τη διατροφή, τις συνθήκες και τους χειρισμούς εκτροφής, την καταγωγή των ζώων, τη διαχείριση αποβλήτων και τις κτηνιατρικές επεμβάσεις. Τίθενται επίσης οι προϋποθέσεις για την άσκηση της βιολογικής μελισσοκομίας. Εντούτοις, ο συγκεκριμένος κανονισμός δεν ρυθμίζει θέματα όπως η ιχθυοκαλλιέργεια, τα μεταποιημένα προϊόντα ζωικής προέλευσης και οι σύνθετες ζωοτροφές.

Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι να αξιολογηθεί η πορεία των παρεκκλίσεων αυτών και να διατυπωθούν ορισμένες απόψεις κοινωνικού και οικονομικού χαρακτήρα κατά τα 7 χρόνια εφαρμογής της βιολογικής κτηνοτροφίας, να αναλυθούν οι αλλαγές που έχουν επέλθει στο Κοινοτικό νομοθέτημα σε ότι αφορά στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων ζωικής προέλευσης και να εξεταστεί η κατεύθυνση που παίρνει η παραγωγή βιολογικών κτηνοτροφικών προϊόντων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σημειώνεται ότι η εξέλιξη των προδιαγραφών για την παραγωγή βιολογικών μελισσοκομικών προϊόντων καθώς και για το σύστημα ελέγχου, τις απαιτήσεις σήμανσης, την εισαγωγή βιολογικών προϊόντων και άλλες γενικές διατάξεις δεν αποτελεί αντικείμενο της συγκεκριμένης εργασίας.

Ανάγκη υιοθέτησης προτύπων

Η ιδέα της βιολογικής γεωργίας ξεκίνησε όταν οι πρωτοπόροι εμπνευστές της δημοσιοποίησαν το ιδεολογικό και φιλοσοφικό της υπόβαθρο στις δεκαετίες του '20 και του '30, το οποίο σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως λεπτομερής καταγραφή της παραγωγικής διαδικασίας σχετικά με το νέο τρόπο άσκησης της γεωργίας. Μάλιστα, θεωρείται αρκετά απίθανο οι επιστήμονες και οι φιλόσοφοι της εποχής εκείνης να είχαν διαβλέψει την ανάγκη για θεσμοθέτηση προδιαγραφών στη σημερινή αναλυτική τους μορφή. Το ενδιαφέρον τους είχε επικεντρωθεί στην περιγραφή της βιολογικής βάσης της γονιμότητας του εδάφους και των αλληλεπιδράσεων της με την υγεία των φυτών και των ζώων.

Μετά τον πόλεμο, στις δεκαετίες του '40 και του '50, ήταν αρκετό για τους αγρότες που ήθελαν να ασχοληθούν με τη βιολογική γεωργία να γίνουν μέλη μιας ομάδας παραγωγών – καταναλωτών που είχαν κοινούς προβληματισμούς σχετικά με τη μορφή που ελάμβανε η γεωργία, που καταδίκάζαν τη διαφαινόμενη εντατικοποίηση της και που είχαν υιοθετήσει τις αρχές σχετικά με τη γονιμότητα του εδάφους. Ακόμα και οι έλεγχοι που γίνονταν αφορούσαν στις δεσμεύσεις που αναλάμβανε ο παραγωγός έναντι του καταναλωτή και δεν βασίζονταν σε ορισμούς, καταγεγραμμένες προδιαγραφές και νομοθεσία.

Τα πρώτα πρότυπα, όπως και τα συστήματα ελέγχου, αναπτύχθηκαν εθελοντικά από τους ίδιους τους παραγωγούς, που έπαψαν πλέον να ανήκουν στον ίδιο στενό κύκλο με τους καταναλωτές. Παρακάτω δίδονται ορισμένες ενδεικτικές ημερομηνίες της διαδικασίας καθορισμού και θεσμοθέτησης προδιαγραφών για τη βιολογική γεωργία σε διεθνές επίπεδο.

1967: Η Soil Association στο Ηνωμένο Βασίλειο δημοσιεύει τις πρώτες προδιαγραφές

- 1974: Η πολιτεία Oregon (ΗΠΑ) αναπτύσσει πρότυπα
- 1979: Η πολιτεία California (ΗΠΑ) αναπτύσσει πρότυπα και δημιουργεί σύστημα πιστοποίησης
- 1980: Η IFOAM δημοσιεύει τις βασικές προδιαγραφές
- 1985: Η Γαλλία υιοθετεί εθνικές προδιαγραφές
- 1991: Η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθετεί τον κανονισμό 2092/91
- 1999: Ο Codex Alimentarius υιοθετεί κατευθυντήριες οδηγίες
- 2000: Οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία υιοθετούν σχετική εθνική νομοθεσία

Εκκρεμότητες στο αρχικό νομοθέτημα

Παρόλο που ο κανονισμός 2092/91 ρυθμίζει τους κανόνες παραγωγής και το σύστημα ελέγχου σε κοινοτικό επίπεδο, αφήνει ένα περιθώριο ερμηνείας και εφαρμογής ορισμένων διατάξεων, τόσο στις αρμόδιες αρχές των κρατών – μελών όσο και στους φορείς ελέγχου. Αυτό γίνεται περισσότερο εμφανές στις προδιαγραφές της ζωικής παραγωγής (δυνατότητα χρήσης μεγαλύτερου ποσοστού συμβατικών ζωοτροφών απ’ αυτές που επιτρέπονται, παρουσία συμβατικών ζώων σε βιολογικές εκτροφές, περίοδος μετατροπής βοσκοτόπων, μείωση του ποσοστού της μέγιστης δυνατής χρησιμοποίησης βοσκής, δέσιμο βοοειδών σε μικρές εκμεταλλεύσεις), όπου υπάρχει η ευχέρεια να εφαρμόζονται αυστηρότερες προϋποθέσεις από αυτές που έχουν θεσπιστεί. Ταυτόχρονα τίθενται μια σειρά παρεκκλίσεων, με ξεκάθαρο χρονικό ορίζοντα για την πλήρη εφαρμογή ορισμένων διατάξεων. Παρακάτω παραθέτουμε ορισμένες από αυτές:

Στο πρώτο κιόλας άρθρο του 1804/99 αναφέρεται ότι έως τις 24/8/2001, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα προτείνει τις προδιαγραφές για τις ειδικές ανάγκες σήμανσης καθώς και τις απαιτήσεις επιθεώρησης για τις ζωοτροφές, τις σύνθετες ζωοτροφές και τις πρώτες ύλες ζωοτροφών.

Στο κεφάλαιο για τη μετατροπή ζώων και κτηνοτροφικών προϊόντων, ορίζεται χρονικό όριο έως τις 24/8/2003, κατά το οποίο τα ζώα μπορούν να εκτραφούν με τη βιολογική μέθοδο για λιγότερο διάστημα από το προβλεπόμενο, προκειμένου τα κτηνοτροφικά προϊόντα να πωληθούν ως βιολογικά. Τίθεται επιπλέον χρονικός ορίζοντας έως τις 31/12/2003 για τη συγκρότηση αγέλης ή κοπαδιού κατά παρέκκλιση των θεσμοθετημένων. Ο ίδιος χρονικός ορίζοντας της 31/12/2003 ισχύει και στο κεφάλαιο περί καταγωγής των ζώων. Συγκεκριμένα, για τη δημιουργία αγέλης ή κοπαδιού για πρώτη φορά, επιτρέπεται η εισαγωγή ζώων συγκεκριμένης ηλικίας ή βάρους από συμβατικές εκτροφές μέχρι το προαναφερθέν διάστημα καθώς και η ανανέωση αγέλης ή σμήνους σε καθορισμένες έκτακτες περιπτώσεις. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεσμεύεται ότι έως τις 31/12/2003 θα υποβάλλει έκθεση σχετικά με τη δυνατότητα διάθεσης ζώων που έχουν γεννηθεί και εκτραφεί αποκλειστικά σε βιολογικές εκτροφές.

Προθεσμία έως τις 24/8/2005 τίθεται στο άρθρο σχετικά με τη διατροφή των ζώων και αφορά τη χρησιμοποίηση περιορισμένης αναλογίας συμβατικών ζωοτροφών. Στο ίδιο άρθρο τίθεται και χρονικός ορίζοντας έως τις 24/8/2004 για την επανεξέταση του παραρτήματος με τις επιτρεπόμενες συμβατικές ζωοτροφές.

Στις διατάξεις που αναφέρονται στις κτηνοτροφικές πρακτικές προβλέπεται ότι κατά παρέκκλιση τα βοοειδή επιτρέπεται να δένονται για μεταβατική περίοδο που λήγει στις 31/12/2010. Επίσης, αναφέρεται ότι

έως τις 24/8/2000, τα βοοειδή στις μικρές εκμεταλλεύσεις μπορούν να έχουν μειωμένη πρόσβαση σε υπαίθριους χώρους. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεσμεύεται να υποβάλλει έκθεση σχετικά με τις δύο παραπάνω παρεκκλίσεις πριν από τις 31/12/2006.

Στο κεφάλαιο για τις πυκνότητες των θηλαστικών αναφέρεται ότι πριν τις 24/8/2002, οι μόσχοι και οι χοίροι πρέπει να συμμορφώνονται με τους στοιχειώδεις κανόνες για την προστασία των μόσχων και των χοίρων.

Η τελευταία εκκρεμότητα αφορά στα ενδαιτήματα των ζώων, όπου δίνεται γενική παρέκκλιση που λήγει στις 31/12/2005 για την εφαρμογή των διατάξεων για τους χώρους ελεύθερης κίνησης και στέγασης των ζώων. Προβλέπεται μάλιστα ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα υποβάλλει πριν τις 31/12/2006 έκθεση σχετικά με την προηγούμενη παρέκκλιση.

Θεσμική αντιμετώπιση των παρεκκλίσεων

Με τον κανονισμό 2491/2001 τροποποιείται το παράρτημα ΙΙΙ που καθορίζει τις ελάχιστες απαιτήσεις και τα μέτρα ασφαλείας του συστήματος ελέγχου των βιολογικών προϊόντων και ορίζει τη διαδικασία εισαγωγής βιολογικών προϊόντων. Όπως ήταν αναμενόμενο, οι τροποποιήσεις αυτές επηρεάζουν και το σύστημα ελέγχου της βιολογικής κτηνοτροφίας.

Η πρώτη ουσιαστική τροποποίηση των προδιαγραφών για την παραγωγή ζωικών προϊόντων με βιολογικό τρόπο γίνεται με τον κανονισμό 473/2002, ο οποίος αφορά κυρίως τη χρήση χαλκού στη φυτική παραγωγή. Ταυτόχρονα όμως, δίνεται η δυνατότητα στις αρμόδιες αρχές των κρατών – μελών να αυξάνουν το επιτρεπόμενο ποσοστό συμβατικών ζωοτροφών σε έκτατες περιπτώσεις (πυρκαγιά, ξηρασία και ασθένειες). Επίσης, καθιστά σαφές ότι κοπριά μονάδων βιολογικής παραγωγής θα διασπείρεται αποκλειστικά σε βιολογικές εκμεταλλεύσεις.

Σημαντική εξέλιξη για την παραγωγή βιολογικών ζωικών προϊόντων αποτέλεσε η ψήφιση του κανονισμού 223/2003, ο οποίος θέτει τις ελάχιστες απαιτήσεις ελέγχου και μέτρα ασφαλείας για τις μονάδες παρασκευής ζωοτροφών, σύνθετων ζωοτροφών και πρώτων υλών για ζωοτροφές. Επισημαίνεται ότι ο κανονισμός 1804/99 περιείχε σχετική δέσμευση για τη σήμανση, τον έλεγχο και τα μέτρα προφύλαξης αναφορικά με τις ζωοτροφές, τις σύνθετες ζωοτροφές και τις πρώτες ύλες ζωοτροφών που παράγονται με βιολογικό τρόπο. Με τον κανονισμό αυτό δόθηκε τέρμα στην πολυνομία σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα που επικρατούσε στα κράτη - μέλη. Επιπλέον, ορίζονται οι πρώτες ύλες ζωοτροφών προερχόμενες από βιολογική γεωργία καθώς και οι πρώτες ύλες ζωοτροφών προερχόμενες από βιολογική γεωργία σε μεταβατικό στάδιο. Διευκρινίζεται επίσης και ο τρόπος υπολογισμού του ποσοστού ζωοτροφών σε μεταβατικό στάδιο στο σιτηρέσιο των ζώων. Τέλος, καθιερώνεται μεταβατική περίοδος έως την 1/7/2006 για εμπορικά σήματα που προορίζονται για τη διατροφή των ζώων και που παράγονται σύμφωνα με άλλα πρότυπα. Σημείο αντιπαράθεσης για την ψήφιση του κανονισμού αυτού αποτέλεσε το αν ο εξοπλισμός των μονάδων που παράγουν σύνθετες βιολογικές ζωοτροφές θα είναι χωριστός απ' αυτόν που χρησιμοποιείται στις συμβατικές σύνθετες ζωοτροφές. Τελικά, λόγω αντιθέτων απόψεων των αντιπροσωπειών, επιλέχθηκε ως βασική αρχή η αναφορά ότι θα υπάρχει αποτελεσματικός φυσικός διαχωρισμός των ζωοτροφών βιολογικής γεωργίας, των

ζωοτροφών βιολογικής γεωργίας σε μεταβατικό στάδιο και των συμβατικών ζωοτροφών. Παράλληλα, δόθηκε μεταβατική περίοδο έως τις 31/12/2007, κατά την οποία επιτρέπεται η χρησιμοποίηση κοινού εξοπλισμού αλλά σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα. Μάλιστα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεσμεύτηκε να επανεξετάσει την παραπάνω ημερομηνία έως τις 31/12/2003.

Τις επόμενες αλλαγές επέφερε ο κανονισμός 599/2003, ο οποίος τροποποιεί την ισχύουσα διάταξη ότι το σιτηρέσιο των πουλερικών στο στάδιο της πάχυνσης πρέπει να περιέχει τουλάχιστον 65% σιτηρά, και στο ποσοστό αυτό συμπεριλαμβάνει, πέραν των σιτηρών και πρωτεϊνούχα συστατικά καθώς και ελαιούχα σπέρματα. Προσθέτει επίσης, ορισμένα συμβατικά συστατικά τα οποία επιτρέπονται στη διατροφή των ζώων (αυγά και προϊόντα τους στη διατροφή των πουλερικών και μαγιά μύρας). Τέλος, επέτρεπε, υπό όρους και έως τις 31/12/2005, τη χρήση συνθετικών βιταμινών A,D και E, εφόσον το επιτρέψουν οι αρμόδιες αρχές των κρατών – μελών, προκειμένου να διαφυλαχτεί η υγεία και η καλή διαβίωση των ζώων.

Κατά τη συζήτηση για την άρση των παρεκκλίσεων που είχε θέσει ο Κανονισμός 1804/99, σχετικά με την καταγωγή και τη διατροφή των ζώων, οι οποίες έληγαν στις 31/12/2003, ψηφίστηκε ο κανονισμός 2277/2003. Συγκεκριμένα και όσον αφορά στην καταγωγή των ζώων σχετικά με την εισαγωγή από συμβατικές εκτροφές σε αγέλη ή σμήνος που δημιουργείται για πρώτη φορά και εκτρέφεται με βιολογικό τρόπο, όχι μόνο δεν έληξε η συγκεκριμένη παρέκκλιση, η ισχύ της οποίας παρατάθηκε για ένα επιπλέον χρόνο, αλλά έγινε και πιο ελαστική, δίνοντας πλέον το δικαίωμα οι αμνοί και τα ερίφια να εισέρχονται σε μονάδες βιολογικής εκτροφής σε ηλικία κάτω των 60 ημερών (από 45) και τα χοιρίδια σε βάρος κάτω των 35 χγρ. (από 25). Στην ίδια λογική, οι περιπτώσεις κατά τις οποίες επιτρέπεται να εισάγονται ενήλικα ζώα από συμβατικές εκτροφές σε βιολογικές, προκειμένου να διασφαλίζεται η ανανέωση της αγέλης, αυξάνονται, ενώ προστίθεται και η απειλή εξαφάνισης φυλών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επικαλέστηκε άλλες προτεραιότητες της (π.χ επέκταση του συστήματος ελέγχου στο λιανεμπόριο), οπότε δεν διέθετε τον αναγκαίο χρόνο για πλήρη συζήτηση στο θέμα της καταγωγής των ζώων. Όσον αφορά τη διατροφή των ζώων, υιοθετείται μια από τις βασικές αρχές της βιολογικής γεωργίας και πάγιο αίτημα του «οργανικού» κινήματος, νομοθετώντας ότι οι ζωοτροφές προέρχονται κατά προτίμηση από την ίδια τη μονάδα ή άλλες βιολογικές μονάδες, ενώ επιπλέον για τα φυτοφάγα, τουλάχιστον το 50% των ζωοτροφών πρέπει να προέρχεται από την ίδια τη μονάδα ή άλλα συνεργαζόμενα αγροκτήματα. Επιπλέον, καταργείται η διάταξη σχετικά με το ποσοστό 65% μείγματος σιτηρών, πρωτεϊνούχων και ελαιούχων στο σιτηρέσιο των πουλερικών στο στάδιο της πάχυνσης. Επίσης, αλλάζει ο κατάλογος με τα επιτρεπόμενα συμβατικά συστατικά στη διατροφή των ζώων (μειώνοντάς τον αριθμό τους κατά περίπου 10%), επιτρέποντας παράλληλα τη χρήση ορισμένων οξέων ως βοηθητικών παραγόντων για την ενσίρωση των ζωοτροφών.

Ο κανονισμός 2254/2004, σε συνέχεια του προηγούμενου (2277/2003) επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην εκτροφή των πουλερικών, θεσμοθετώντας ουσιαστικά ότι τα πουλερικά θα εκτρέφονται με βιολογικό τρόπο καθόλη τη διάρκεια της ανάπτυξής τους, αφού οι πουλάδες για την παραγωγή αβγών πρέπει να εισέρχονται σε βιολογικές εκτροφές σε ηλικία έως τριών ημερών, αντί 18 εβδομάδων που ίσχυε έως τότε. Τέλος, προστίθεται ότι η εφαρμογή της διάταξης για την εισαγωγή σε βιολογικές εκμεταλλεύσεις χοιριδίων αυξημένου βάρους έως 35 κιλών πρέπει να εγκρίνεται από το φορέα πιστοποίησης.

Με τον κανονισμό 1294/2005 επανεξετάστηκε το θέμα της διαθεσιμότητας βιολογικών ζωοτροφών και αποφασίστηκε ότι δεν υπάρχει επαρκής προσφορά, οπότε διατηρήθηκε η γενική παρέκκλιση για χρήση συμβατικών ζωοτροφών για ορισμένα χρονικά διαστήματα και φθίνοντα ποσοστά στο βάθος του χρόνου, ανάλογα με το είδος του αγροτικού ζώου.

Νέες αλλαγές στο σύστημα ελέγχου αναφορικά με τις μονάδες παρασκευής φυτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και τροφίμων επιφέρει ο κανονισμός 1336/2005.

Η παρέκκλιση σχετικά με τη χρήση συνθετικών βιταμινών A,D και E, που δόθηκε με τον κανονισμό 599/2003 και έληγε στις 31/12/2005 συνεχίζει να ισχύει χωρίς πρόσθετους όρους, με την προϋπόθεση όμως ότι δίνεται άδεια από τις αρμόδιες αρχές των κρατών – μελών, με τον κανονισμό 1916/2005.

Υπό το πρίσμα των νέων δεδομένων που επέφερε στην ευρωπαϊκή πτηνοτροφία η γρίπη των πουλερικών, ο κανονισμός 699/2006 επανακαθορίζει τις συνθήκες πρόσβασης των πουλερικών σε υπαίθριους χώρους. Συγκεκριμένα, προβλέπει ότι, έως τις 31/10/2006 οπότε και θα επανεξεταστεί η συγκεκριμένη διάταξη, τα πουλερικά θα μπορούν να κρατούνται σε κλειστούς χώρους, με την προϋπόθεση ότι έχουν συνεχή πρόσβαση σε συγκομιζόμενη χορτονομή, εφόσον υπάρχουν γενικότεροι κτηνιατρικοί περιορισμοί.

Ο κανονισμός 780/2006 βάζει τέλος σε συζητήσεις ετών, αφού καθορίζει τα πρόσθετα τροφίμων και τα βοηθητικά μέσα επεξεργασίας για την παραγωγή μεταποιημένων κτηνοτροφικών προϊόντων. Το πεδίο αντιπαράθεσης σχετικά με τη χρήση νιτρικών και νιτρωδών στα προϊόντα κρέατος ξεπεράστηκε θέτοντας χαμηλότερες ενδεικτικές ποσότητες κατά τη διαδικασία παρασκευής και εφόσον καταδειχθεί στην αρμόδια αρχή του κράτους – μέλους ότι δεν υφίσταται εναλλακτική τεχνολογική λύση που να παρέχει τα ίδια υγειονομικά εγγύα.

Κοινωνικο-οικονομική προσέγγιση των τροποποιήσεων

Η θέσπιση λεπτομερών και νομοθετημένων προδιαγραφών για τη βιολογική γεωργία σε κοινοτικό, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο γίνεται υπό την πίεση δύο ακραίων τοποθετήσεων. Η πρώτη υποστηρίζει και τονίζει τη «ρομαντική» πλευρά της, δηλαδή την επιστροφή στις βασικές αρχές της βιολογικής γεωργίας (κλειστά, μεικτά συστήματα παραγωγής φυτικών και ζωικών προϊόντων, ελαχιστοποίηση των εισροών, επαναχρησιμοποίηση υλικών και ενέργειας, πλήρη απαγόρευση όλων των τεχνητών σκευασμάτων), θεωρώντας ότι δεν χρειάζεται η ύπαρξη προτύπων για όλο το φάσμα των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων (π.χ. βιολογικά γαριδάκια), καθώς κάποια τρόφιμα, εξαιτίας του τρόπου της παραγωγής και μεταποίησής τους, είναι προϊόντα χωρίς ιδιαίτερη θρεπτική αξία που δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τις προσδοκίες που έχουν οι καταναλωτές αναφορικά με τον όρο «βιολογικό». Σύμφωνα με την τοποθέτηση αυτή, η βιολογική γεωργία είναι και πρέπει να παραμείνει η πιο απαιτητική μορφή γεωργίας, διαφοροποιείται και πρέπει να συνεχίσει να διαφοροποιείται από τις υπόλοιπες μορφές φιλοπεριβαλλοντικής γεωργίας (π.χ ολοκληρωμένη διαχείριση) και πρέπει να αφορά λίγους και πλήρως ευαισθητοποιημένους παραγωγούς, εμπνέοντας πάντα εμπιστοσύνη στον καταναλωτή.

Η δεύτερη τοποθέτηση είναι πιο πραγματιστική. Θεωρεί ότι η βιολογική γεωργία δεν πρέπει να αφορά μια περιορισμένη ομάδα παραγωγών, αλλά πρέπει να εξαπλωθεί σε όσο το δυνατόν περισσότερα πεδία και να πραγματοποιείται σε μεγαλύτερες εκτάσεις, παράγοντας ικανές ποσότητες, ώστε τα οφέλη της βιολογικής γεωργίας, είτε αυτά είναι οικονομικά, είτε είναι περιβαλλοντικά, να επεκταθούν, πιέζοντας με τον τρόπο αυτό τις τιμές προς τα κάτω. Θεωρούν ότι από τη στιγμή που η βιολογική γεωργία υιοθετήθηκε από την Κοινή Αγροτική Πολιτική ως μία από τις διεξόδους της κοινοτικής γεωργίας, δεν μπορεί παρά να αλλάξει κατεύθυνση.

Ο κανονισμός 1804/99 και οι τροποποιήσεις του δείχνουν αυτή τη διαμάχη και φαίνεται ότι ακόμα δεν έχει επικρατήσει οριστικά κάποια από τις παραπάνω τοποθετήσεις. Βλέπουμε για παράδειγμα, ότι η χρήση συμβατικών ζωοτροφών θα συνεχιστεί, έστω και με μικρότερα ποσοστά και με λιγότερα επιτρεπόμενα συστατικά, σε μερικές περιπτώσεις έως το 2011, επιτρέποντας παράλληλα και τη χρήση συνθετικών βιταμινών στα μηρυκαστικά. Ανάλογο παράδειγμα αποτελεί ο κανονισμός για τα μεταποιημένα κτηνοτροφικά προϊόντα, όπου τελικά επιτράπηκε η χρήση νιτρικών και νιτρωδών, δύο αλάτων αποδεδειγμένα υπόπτων για τη δημόσια υγεία.

Από τα παραπάνω καθίσταται έκδηλο ότι η Επιτροπή αντιμετώπισε τις εκκρεμότητες του αρχικού νομοθετήματος με ένα τρόπο στον οποίο η πολιτική διάσταση είναι κυρίαρχη. Για το λόγο αυτό, ορισμένες από τις αρχικές εκκρεμότητες παραμένουν. Η προσέγγιση της Επιτροπής στην επίλυση προβλημάτων που προέκυπταν κατά την εφαρμογή του κανονισμού ήταν κυρίως κοινωνική και οικονομική.

Σχετικά με την κοινωνική προσέγγιση, είναι παραδεκτό ότι στο κέντρο μιας βιώσιμης μορφής γεωργίας βρίσκεται ο άνθρωπος, είτε ως καταναλωτής, για τη διατροφική ασφάλεια του οποίου θα πρέπει να μεριμνά η πολιτεία, είτε ως παραγωγός, για τον οποίο πρέπει να εξασφαλίζεται ένα δίκαιο εισόδημα. Στον ανθρώπινο όμως παράγοντα εμπλέκονται και ο ειδικός επιστήμονας στη μορφή του τεχνικού, του οικονομολόγου, του κοινωνιολόγου, του περιβαλλοντολόγου, του νομικού κτλ. Η Κοινοτική νομοθεσία είναι ένα τεχνικό κείμενο που συντάχθηκε κυρίως από ειδικούς επιστήμονες. Μάλιστα, αποτελεί εκτενές και δύσκολο κείμενο που προσπαθεί να συγκεράσει όλους του συμβιβασμούς μεταξύ των κρατών – μελών, μέσα από έντεχνες διατυπώσεις τεχνικών προδιαγραφών. Έτσι, η άσκηση της βιολογικής κτηνοτροφίας απαιτεί αφενός τεχνικούς επιστήμονες ευαίσθητους σε κοινωνικά ζητήματα, αλλά και κοινωνιολόγους οι οποίοι κατανοούν ορισμένες αρχές της τεχνικής και φυσιολογικής βάσης της βιολογικής κτηνοτροφίας. Χρειάζεται δηλαδή, να γεφυρωθεί το κενό μεταξύ βασικών επιστημών, ώστε να αντιμετωπιστούν από κοινού τα θέματα σε στέρεο έδαφος.

Όσον αφορά την οικονομική διάσταση του προβλήματος, θα πρέπει να τονιστεί ότι πολύ σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την εμπορία των βιολογικών προϊόντων είναι η τιμή. Η σχετικά μικρότερη ζήτηση των βιολογικών προϊόντων οφείλεται κυρίως στην υψηλότερή τους τιμή, εξαιτίας της, συνήθως, μειωμένης απόδοσης των ζώων. Για το λόγο αυτό, η κοινοτική νομοθεσία, μέσω ορισμένων παρεκκλίσεων, προσπαθεί να συμπίεσει το κόστος παραγωγής και να προσελκύσει μεγαλύτερο μέρος του καταναλωτικού κοινού, καθώς φαίνεται ότι υπάρχει ένα μέρος του αγοραστικού κοινού το οποίο είναι διατεθειμένο να πληρώσει μεγαλύτερες τιμές για τα βιολογικά κτηνοτροφικά προϊόντα. Εξάλλου, ένας από τους σκοπούς του νομοθετήματος είναι η προσέλκυση ικανού αριθμού παραγωγών, ώστε να μην εμφανίζεται ότι η βιολογική κτηνοτροφία αφορά μόνο

λίγους καθώς και η επίτευξη ικανοποιητικών οικονομικών απολαβών τους. Διαφορετικά προκύπτει ένα ηθικό πρόβλημα ή καλύτερα ένα πρόβλημα δεοντολογίας. Ένα ερώτημα αρχών.

Σε άλλες όμως περιπτώσεις, στην εκτροφή πουλερικών για ωστοκία, υιοθετήθηκαν πολύ αυστηρές προδιαγραφές, αφού πλέον η εκτροφή των ορνίθων θα γίνεται ουσιαστικά με βιολογικό τρόπο καθόλη τη διάρκεια της ζωής τους.

Συμπεράσματα

Η κοινοτική νομοθεσία για τη βιολογική κτηνοτροφία αποτελεί ένα εκτενές και δύσκολο κείμενο. Για να παρακαμφθεί η αυστηρότητα των διατάξεων του κανονισμού 1804/99 εισήχθη πληθώρα παρεκκλίσεων, ώστε να μην αποθαρρύνονται οι εκτροφείς να συμμετάσχουν στο σύστημα. Μετά την παρέλευση επτά ετών από την υιοθέτηση του νομοθετήματος δεν υπήρξε η αναμενόμενη πρόοδος, καθώς η χρονική διάρκεια ορισμένων παρεκκλίσεων παρατάθηκε. Εξάλλου, για ορισμένες άλλες, όπως αυτές που αφορούν το δέσιμο των βοοειδών, οι οποίες σίγουρα δε συνάδουν με τις αρχές της βιολογικής κτηνοτροφίας, ορίστηκε εξαρχής χρονοδιάγραμμα έως τις 31/12/2010.

Οι λόγοι διατήρησης των παρεκκλίσεων αυτών είναι κοινωνικοί, οικονομικοί και περιβαλλοντικοί. Δεν θα είχε νόημα μια νομοθεσία για τη βιολογική κτηνοτροφία τόσο αυστηρή που θα καθιστούσε απαγορευτική τη διάδοσή της. Όμως, το ηθικό πρόβλημα παραμένει, όπως και ο κίνδυνος η βιολογική κτηνοτροφία να εντατικοποιηθεί, ερχόμενη σε πλήρη αντίθεση απ' ότι αρχικά αναμένετο.

Όμως όπως σε όλες τις γεωργικές δραστηριότητες, έτσι και στη βιολογική κτηνοτροφία τα στοιχεία της παραγωγικότητας και της οικονομικότητας είναι κεντρικά. Έτσι, ο βιοκαλλιεργητής θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από επαγγελματισμό, να αντιλαμβάνεται τους περιορισμούς της νομοθεσίας, αλλά και να αξιοποιεί τις δυνατότητες που του παρέχει ο κανονισμός, γιατί εργάζεται σ' ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον και η γεωργία και κατ' επέκταση η κτηνοτροφία δεν ασκούνται για την τιμή των όπλων.

Βιβλιογραφία

1. Dimitriou Pavlos, 2001. Application of regulation 1804/99 – problems faced by small ruminant producers in Greece, Organic meat and milk from ruminants, *EAAP, Athens*.
2. Duchateau Koen, 2003. Organic Farming in Europe, *Eurostat, Luxembourg*.
3. European Commission, 2003, Organic Farming in the EU: Facts and Figure, Brussels.
4. Hermansen John, 2002. Organic Livestock production systems and appropriate development in relation to public expectations», *Livestock Production Science*, Amsterdam.
5. Hermansen, J.E., 2003. Organic livestock production systems and appropriate development in relation to public expectation. *Livest. Prod. Sci.* 80, 3-15.
6. Hovi, M., Sundrum, A. and Thamsborg S.M., 2003. Animal health and welfare in organic livestock production in Europe: Current State and future challenges. *Livest. Prod. Sci.* 80,41-53.
7. IFOAM, 1998, *Basic Standards for Organic Production*, Germany.
8. IFOAM, 1998, *Building Trust in Organics*, Germany.
9. Organic Livestock Production, 2003. EAAP Publication No 1/200 (Special Issue). Guest Editors. John, E. Hermansen, Akke van der Zijpp and George Zervas. Elsevier, Amsterdam.
10. Organic Meat and Milk from Ruminants, 2002. Editors: (I.Kyriazakis and G. Zervas). EAAP publications No 106, 2002, Athens, Greece.

11. Papatheodorou Athanasios, 2001. Organic animal production in Greece», Organic meat and milk from ruminants, *EAAP*, Athens.
12. Patrice Baillieux – Alberik Scharpe, 1994, Η βιολογική γεωργία, *Υπηρεσία εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, Λουξεμβούργο.
13. Sundrum Albert, 2001. Organic livestock farming: A critical review, *Livestock Production Science*, Amsterdam.
14. Sundrum, a., 2001. Organic livestock farming: A critical review. *Livest. Prod. Sci.*, 67,207-215.
15. Αναγνωστόπουλος Ιωάννης, 1999. Η βιολογική γεωργία και η συμβολή της στη προστασία των γεωργικών οικοσυστημάτων, *Μελισσοκομική επιθεώρηση*, Αθήνα.
16. Γ. Βλοντάκη, Μ. Δεσύλλα και Μ. Μπίστη, 2000, Στοιχεία βιολογικής γεωργίας, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα.
17. Δημητρίου Παύλος, 2003. Βιολογική εκτροφή χοίρων: μια σύνοψη, Σύγχρονες τάσεις στη χοιροτροφία, *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*.
18. Δημητρίου Παύλος, 2002. Περιορισμοί και προοπτικές στην παραγωγή βιολογικών πτηνοτροφικών προϊόντων στην Ελλάδα», *Γεωργία και κτηνοτροφία, Αγροτύπος*, Αθήνα.
19. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001, Η βιολογική γεωργία – Οδηγός της κοινοτικής νομοθεσίας, Υπηρεσία εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο.
20. Λουκέρη Αναστασία, Παπαθεοδώρου Αθανάσιος και Δημητρίου Παύλος, 2002 Βιολογική κτηνοτροφία», Υπουργείο Γεωργίας, Αθήνα.
21. Π. Ζωιόπουλος και Αθ. Παπαθεοδώρου, 2000, Βιολογική κτηνοτροφία, *Αγροτύπος*, Αθήνα.